

For samfunn varer lykkelige løsninger aldri

• AV PÅL GULBRANDSEN

Det er fint med scenarioer. De er som filmer man kan leve seg inn i – man lukker hverdagen ute i en mørk kinosal. I mitt heldige liv har jeg opplevd så mye godt at det meste av ondskap og gråt har

jeg erfart på kino. For tiden er jeg lykkeligere enn noensinne, og derfor er det kanskje at nedenstående påminnelser er nattsvarte og sære. Men forhåpentligvis ikke uten underholdningsverdi.

Scenarier skal ikke nødvendigvis være sannsynlige, bare plausible (1). De fem scenariene vi er blitt presentert for fyller dette kravet og er dessuten ikke gjensidig utelukkende. Men jeg tror ikke vi finner helsetjenesten i drift på opprørt hav allerede om ti år, slik det ene scenariet antyder. Nettopp fordi det scenariet ser minst realistisk ut, er det kanskje det viktigste. Scenariers oppgave er jo å peke på problemer og spørsmål og stimulere til debatter som kan endre utviklingen (1).

Noen savn

Enkelte utviklingstrekk er bare berørt med harelabb i scenarioene, og jeg kunne tenke meg i det minste å peke på dem. Leseren må kanskje tenke for å relatere disse til primærhelsetjenesten, men det kan han eller hun jammen klare selv.

Høyere pensjonsalder

Det er meg en gåte hvordan Norge skal kunne være selvforsørgende i lang fremtid med en stadig fallende pensjonsalder og stigende utdanningstid. Bare ett faktum tillater denne utviklingen; vår nidkjære tømning av lagre med fossil energi i Nordsjøen. Etter mitt skjønn er det bare et spørsmål om tid før det politiske flertall slutter å sitte på pengesekken. Penger vil sprøytes ut, kanskje først og fremst til investering i infrastruktur (der f.eks. sykehusutstyr stort sett må importeres!), men sikkert også til offentlig ansatte i utdannings- og helsevesen. Følgen vil antakelig bli overopphøyet økonomi og før eller siden en nedtur vi bare kan begynne å grue oss til. Om vi deretter kan få ting til å gå rundt uten å heve pensjonsalderen og kreve større ytelse av folk, tviler jeg på.

Det anakronistiske menneske

Genetisk er mennesket fortsatt et dyr som så vidt er kommet ut av jungelen. Vi er riktignok ekstremt plastiske og har stor tilpasningsdyktighet takket være vår overlegne intelligens. Men nå tror jeg det butter imot. F.eks. tror jeg vi utdanner oss i hjel. Det er vel og bra med informasjon, men de fleste av oss er faktisk vel så godt utrustet for manuelt arbeid som intellektuelt arbeid. Jeg synes det er tydelig når man registrerer den fallende kvalitet på alt fra artikler i Aftenposten til debattprogrammene i NRK. Hva gjør det med nye generasjoner at de i stadig større utstrekning må ut å gjøre jobber som de egentlig ikke er velegnet for? Og en annen sak: Intellektuelt arbeid foregår stort sett sittende. Endorfproduksjonen rammes. Opphavet til den kollektive misnøye som gjør SSRI-preparater til selvfølgelig frokosttilbehør ligger kanskje her. Utviklingen går så raskt at høy vanlig IQ ikke hjelper lenger. Her må det ifølge boulevardavisene både EQ (emotional quotient) og AQ (adversity quotient) til. Kortversjonen av den siste ble for øvrig nylig presentert i Dagbladet og maken til vrøvl er det lenge siden jeg har sett. Men noen lever jo av slikt «intellektuelt» virke også, i stedet for å yte omsorgsarbeid eller bygge boliger, som ville vært langt bedre for Norge.

Til vår anakronistiske tilværelse hører også at det er grenser for tempokrav. Ille nok er samlebåndskravene i industrien, så elegant beskrevet av Charlie Chaplin i Modern Times. Men nå må man ikke bare arbeide fort, man må tilpasse seg

fort. Så fort at det snart er fjortisen som er bestefars lærer. Respekten for eldre (som meg selv) forsvinner naturligvis. Vi ser konturene av hvor det bærer hen i innvandrerfamilier der tenåringsene er de mest kompetente i det nye samfunnet.

Siden kvinner har høy EQ og AQ og er mer villige til å gjøre omsorgsarbeid og ren muskelkraft ikke lenger er etterspurt på arbeidsmarkedet er behovet for menn snart begrenset til befruktning og (hvis de er velstående) gi status til kvinner. Menn som ingen har bruk for blir farlige, en av grunnene – vil jeg anføre – til voldsspiralen og kanskje viktigere enn amerikanske filmer. Det er ingen grunn til å regne med at samfunnet på lengre sikt (jeg medgir at ti år her er i korteste laget) vil produsere mer enn et begrenset utvalg av arten, for fredens skyld og siden det likevel vil bli snaut med mat etter hvert. Genetisk manipulasjon er en realitet, og vi kan bare håpe for fremtidige sønners skyld at de finner på noen fine voldsfrie varianter.

Folkevandring

Tegn i tiden, bl.a. den store glede over all slags humbug som homøopati og fotsoneterapi, tyder på at menneskets religiøse behov er forrådt av vitenskapen og nå manifesterer seg gjennom massiv retur til tro. Det kan likne tidlig middelalder, og i bildet passer da også en global folkevandring. Gamlinger i Norge flytter til Spania og unge fra Asia kommer til Norge. Greit nok, det. Uten innvandring av arbeidskraft er det ingen som vil ta seg av gamlingene (det er vel derfor dødshjelp har slik støtte i befolkningen) og i Syden kan man i det minste drive autopalliasjon med sol og etanol. Men kravet til tilpasningsdyktighet i gamlelandet vil ikke reduseres med dette. Jeg gleder meg over innvandringen, men har inntrykk av at ikke alle deler min oppfatning. Med immigrasjonen og feriereisene kommer naturligvis også en hærske mikrobioter fra sopp til prioner i kaskader inn over landet, og gjør det spennende å bli invitert til middag. Vi fyrer i peisen til glede for den globale oppvarming og supplerer med gasskraftverk som ikke forurenser fordi man kan motregne med norsk skog. Uår følger. Spør bøndene.

Privatisert sykdom

Siden Hippokrates har leger blitt lurt til å overholde taushetsplikten for enhver pris, under dekke av at det er godt

for den syke. Selv om dette sannsynligvis like mye er motivert av trollmannens behov for å ha hemmeligheter som pasientens, er konsekvensen uansett en medisin som er «gefundenes fressen» for alle som selger tabletter. Det gjør samfunnet stor skade at folk må gå en og en til doktor for å bli gitt unik behandling. Faktisk vil jeg hevde at medisinen langt på vei går foran i utviklingen mot et samfunn av individer som ikke kan klare seg selv ved hjelp av vanlige folk rundt seg, men må kommunisere enkeltvis med eksperter av ymse slag. Medisinen er grunnleggende antisosial.

Håp

Men det finnes håp så lenge det er liv. Det er helt sikkert lite primærhelsetjenesten kan gjøre, men det er lov å prøve. Viktigst synes jeg det er å skrike høyt hele tiden: *Noe må være galt når så mange sykmeldes, får medikamenter mot depresjon, sitter ensomme bare med besøk av Ninni i Hotel Caesar, blir sparket i stykker på lørdagskvelden og har vondt i ryggen i 20-års alderen!*

Legene kan gå foran med radikale gjerninger. Hvis vi synes at opplysningstiden var et gode for menneskeheten (jeg tilhører dem som gjør det), må vi i opplysningens navn utvikle legearbeidet på en annen måte. De nye fastleger bør holde forelesninger på venteværelset og bruke tilstedeværende pasienter som eksempel. Gjøres det dyktig nok, skapes nettverk av pasienter som forstår hverandres lidelse og hjelper når det trengs. Rett nok bør det være mulighet for fortrolig samtale i ny og ne. Men legen bør alltid oppfordre til å dele selv de mest intime problemer med andre – og kan gjerne gjøre det selv. En slik tilnærming har helt sikkert skadelige bivirkninger, men nettverkgevinsten er større og nettogevinsten sammenliknet med benzodiazepiner og andre psykofarmaka er antakelig enorm. Hver morgen bør legen dessuten legge ut på en to timers spasertur sammen med alle sine overvektige, prediabetikere og antatt hypertone pasienter i beleven samtale som gjør at de glemmer andpustenheten og sågar røyken en stakkert stund. Bedre det enn panisk kamp med dietten de siste dagene før neste kolesterolmåling.

Legeforeningens oppgave

Legeforeningen må skille skitt og kanel blant sine egne, sette strengere kvalitetskrav for opptak og klarere praktisere eks-

klusjonsreglementet. I den tiltakende konkurransen om jobb blant leger som må komme vil vi få større spredning i kvalitet. Siden det er utelukket å forestille seg at politiske myndigheter vil lykkes med sanksjoner (og lettere blir det ikke hvis naprapater og dess like skal autoriseres), må medlemskap i Legeforeningen bli et kvalitetsstempel å trakte etter. Delegasjoner fra foreningen må sjekke den enkeltes praksis fra A til Å og innføre kunnskapsprøver og kommunikasjonskurs så vi virkelig kan hevde at det vi driver med er god vitenskap og renhårig praksis. Takstsystemet må saneres – det har ikke bidratt med noe som helst annet enn legers berikelse til nå og er absolutt skadelig. Det påligger Legeforeningen å se dette og gjøre noe med det. Det er ikke lett, for det er alltid vanskelig å finne veien når man ikke er enig om retningen.

... ellers

Joda, det er vel andre krefter av større betydning for utviklingen i primærhelsetjenesten enn legers og Legeforeningens. Det er å håpe at den politiske sinuskurve snart har nådd amplityden og snur den andre veien igjen. Når mange nok får det ille nok pleier det å skje. Og det finnes alltid en faktor X, det enkelte karismatiske, intelligente menneske som er i stand til å snu en verden alene. Fornavnet må jo ikke være Adolf hver gang, selv om utviklingen i Tyskland for tiden skremmer. Men vedvarende lykke for alle kan vi neppe vente noensinne – dessuten vil da sikkert noen miste perspektivet og glemme hva ulykke var og derfor være misfornøyde. Les verdens mest begavede scenario, Vidunderlige nye verden av Aldous Huxley (2) – og le mens du kan.

Litteratur:

1. Stavem K. Scenarieanalyse – en metode for langsiktig planlegging. Tidsskr Nor Lægeforen 2000; 120: 100-1.
2. Huxley A. Brave new world. London: Penguin, 1932.

En god dag starter med en god natt...

Når du ikke vil skrive ut reseptbelagte sovemidler til dine pasienter, kan Valerina Natt være et alternativ.

Valerina Natt er et naturlegemiddel godkjent av Statens legemiddelverk til bruk ved lette innsovningsbesvær.

**Dokumentert effekt*
Bivirkninger på placebonivå***

* Ref.: Lindahl & Lindwall, Pharmacology & Behavior, Vol. 32, 1989. Dobbel blind.

Hva er et naturlegemiddel?

- Må være godkjent av Statens legemiddelverk
- Er et legemiddel til egenbehandling av lettere sykdomstilstander
- Skal inneholde reseptfrie stoffer og droger
- Skal være velkjent og velprøvet
- Skal ha 40 års dokumentasjon på bruk fra Europa og/eller Nord-Amerika

Dosering: Voksne: 2-4 tabletter 1/2 time før sengetid. Bør ikke brukes ved graviditet og amming.

Innhold: Ekstrakt av valerianarot, sitronmelisseblad og humleblomst, samt hjelpestoffer.

CEDERROTH

Pharbio

Pb. 23, 3164 Revetal - Tlf: 33 06 47 00, Fax: 33 06 47 01

Valerina Natt - reseptfritt naturlegemiddel